

ThDr. Pavel Škrabal OP – autor díla, které nemohlo být završeno*

Pavel Černuška

Než se budu věnovat spleťtým životním osudům ThDr. Pavla Škrabala OP, rád bych představil zdroje, z nichž jsem informace čerpal. Prvním a hlavním pramenem byla kronika rodiny Škrabalovy, kterou na začátku 80. let sepsal Zdislav Škrabal, jejíž pětisvazkový strojopisný exemplář mi autor laskavě zapůjčil. Za druhé jsem získal zajímavé poznatky tím, že jsem v roce 1997 oslovil pamětníky v dominikánské rodině, Škrabalovy přátele a také zahraniční vzdělávací instituce, jejichž byl Škrabal posluchačem. Tiskem vydaná pojednání, která by bylo možné pro sestavení Škrabalova životopisu využít, mi nejsou známa – obávám se, že prvním stručným biografickým medailonem byl až článek, který vyšel v srpnu 2004 v *Perspektívách*.¹ Takto získané zprávy jsem se snažil srovnávat a ověřovat, nakolik to bylo možné. Stávalo se nicméně, že se sdělení různých očitých svědků neshodovala ve všem, a proto budu za jakákoliv další upřesnění velmi vděčný.

Pavel Škrabal se narodil 1. listopadu 1904 v Babicích u Uherského Hradiště v domě s popisným číslem 149 jako druhé z pěti dětí Františky Škrabalové a Antonína Škrabala. Při křtu dostal jméno Vladimír. Do osudů rodiny zasáhla velmi tvrdě první světová válka. O žních v roce 1915 totiž obecní rada rozhodla, že za Babice narukuje právě Antonín Škrabal, který byl v té době druhým radním. Dostal se na italskou frontu, kde jej v roce 1917 zasáhla střepina granátu a utrpěl zranění, jemuž 14. července 1917 podlehl.

Rodiny se za otcovy nepřítomnosti již během války ujal strýc Josef Albert Škrabal OP (v roce 2004 uplynulo také 100 let od jeho kněžského svěcení). Strýc samozřejmě nemohl na dálku vést hospodářství, ale měl velmi kladný vliv na výchovu a vzdělání dětí. Pro studium doporučil synovci Vladimírovi Papežský ústav sv. Cyrila a Metoděje pro misie slovanské na Velehradě, kam chlapec nastoupil v roce 1916. Protože velehradští jezuité opakovaně upozorňovali na Vladimírovo mimořádné nadání, zajistil strýc v roce 1921 pro něj i jeho bratra Zdislava místo v nově zřizovaném dominikánském juvenátu v Praze. Koncem srpna tedy Vladimír společně se svým mladším bratrem odcestoval do Prahy. Převorem pražského konventu byl Odilo Pospíšil OP, který měl podle svědectví Zdislava Škrabala největší podíl – samozřejmě vedle Alberta Škrabala OP – na tom, že se Vladimír rozhodl vstoupit do dominikánského řádu. Nad studiem a výchovou juvenistů bděl Tomáš Dittl OP. Výuka probíhala na Arcibiskupském gymnáziu v Bubenči a mezi tamní učitely, jejichž jména jsou dodnes slavná, patřil například historik a jezuita Blažej Ráček.

* Tento příspěvek byl přednesen na konferenci o překladateli Nového zákona ThDr. Pavlu Škrabalovi OP (1904–1964), která se konala 27. dubna 2005 na CMTF UP v Olomouci.

¹ Pavel ČERNUŠKA, „Dílo, které nemohlo být završeno – ThDr. Vladimír Pavel Škrabal OP (1904–1964),“ *Katolický týdeník – Perspektivy* 15, č. 31 (27. července 2004), s. IV.

Rodina Škrabalova chovala blízký vztah k dominikánskému řádu. Nejenže z ní pocházel dominikán a kněz Albert Škrabal, také Vladimírovi rodiče byli členy III. řádu svatého Dominika. V roce 1922 podal Vladimír Škrabal žádost o přijetí do olomouckého noviciátu Řádu bratří Kazatelů. Dostal řeholní jméno Pavel – a teprve následující léta ukázala, jak příhodná volba jména to byla.

Po ročním noviciátu se Pavel Škrabal rozhodl zůstat mezi dominikány a svůj úmysl veřejně stvrdil 26. září 1923 složením časných slibů. Vzápětí zahájil další etapu své přípravy na kněžství – univerzitní studia. Semestry věnované především filozofii absolvoval Pavel Škrabal v letech 1923–1926.

Řeholní představení rozhodli, že se Pavel Škrabal společně s Františkem Dvořákem na podzim roku 1926 odebere ke studiu teologie do Říma. Jejich *alma mater* se pochopitelně stalo dominikánské Angelicum. Přesnější informace máme pouze o posledních dvou letech Škrabalova římského pobytu. V dopise z 10. prosince 1997 sděluje generální sekretář Rinaldo Giuliani OP:

P. Pavel Škrabal OP byl zapsán jako řádný student na teologické fakultě této univerzity. ... V akademickém roce 1928/29 získal licenciát dne 22. června 1929. V následujícím roce 1929/30 získal doktorát dne 31. května 1930 za práci na téma *De connexione inter resurrectionem Christi et nostram* [O vztahu mezi zmrtvýchvstáním Kristovým a naším] a lektorát.

O studiu v akademickém roce 1926/27 se Rinaldo Giuliani OP nezmiňuje. To, že Pavel Škrabal zahájil studijní pobyt v Itálii již v roce 1926, však dokazuje pohlednice z první cesty do Itálie, kterou odeslal 15. října 1926 z Benátek (její text zachoval v rodinné kronice Zdislav Škrabal). Rovněž Zdislav Škrabal pak doplňuje také podrobnosti osobnějšího rázu: Pavel Škrabal navázal četná zahraniční přátelství a zvláště intenzivní vztahy jej pojily s jugoslávskými dominikány, kteří na něj vzpomínali ještě po jeho smrti.

Průběh bratrovy cesty ke kněžství zaznamenává rovněž Zdislav Škrabal a odvolává se na listiny, které mu byly k dispozici: „Tonzura (20. ledna 1927 – udělovatelem byl kardinál Basilius Pompilj), ostiariát a lektorát (21. února 1927), exorcistát a akolytát (14. března 1927), subdiakonát (4. července 1927), diakonát (3. listopadu 1927), kněžské svěcení (9. července 1928).“

Na kněze byl vysvěcen v Římě a primiční mši slavil v rodných Babicích 15. července 1928. Na cestu do svého rodiště se Pavel Škrabal OP vydal den po svém kněžském svěcení. Babická farní kronika o jeho primici mimo jiné uvádí: „Slavnostní kázání měl vldp. provinciál dominikánů z Prahy.² Slavnou mši sv. primiciant sloužil za asistence svého strýce P. Alberta Škrabala a Dr. Metoděje Habáně, dominikána z Huštěnovic.“ Na podzim 1928 se novokněž vrátil ještě na dvě léta do Říma.

Po definitivním návratu z Říma v roce 1930 začal Pavel Škrabal jako specialista pro biblistiku spolupůsobit při vzdělávání dominikánských kleriků v Olomouci. Stal se kolegou mužů zvuchých jmen – zmínit můžeme aspoň ThDr. Silvestra Braitu OP a PhDr. Metoděje Habáně OP. Pavel Škrabal se stal občasným přispěvatelem do teologické revue *Na hlubinu*, kterou vydával v letech 1926–1948 Silvestr Brait. Souzněla s celkovým Braitovým snažením – tedy se zaměřením především na intelektuální

² Zdislav Škrabal tuto informaci poopravuje a říká, že kazatelem byl tehdejší převor pražského dominikánského konventu Odilo Pospíšil OP.

vrstvy. V průběhu svého studia v Římě neuveřejnil Pavel Škrabal v tomto časopise sice nic, ale od roku 1931 zde již publikuje pravidelně. Jeho příspěvky jsou bez výjimky věnovány tématům z biblistiky, a to se zaměřením jak na Nový, tak i na Starý zákon. S dominikánskou edicí *Krystal* jej pojí pouze vydání jeho nejvýznamnějšího díla, překladu Nového zákona, v roce 1948.

V roce 1935 byl Pavel Škrabal znovu vyslán na zahraniční studia, tentokrát do Jeruzaléma. Na svůj nový úkol se snažil připravit co nejlépe: požádal proto o hodiny hebrejštiny olomouckého rabína Berchtolda Oppenheimera, velmi vzdělaného muže, který byl schopen poskytnout poučení nejen v oblasti biblické hebrejštiny, ale také v otázkách mluveného jazyka. I ten chtěl Pavel Škrabal zvládnout co nejlépe, aby mu neznalost jazyka nebránila v kontaktu s místním obyvatelstvem a také v jednání s úřady. Rabín Oppenheimer navštěvoval někdy Pavla Škrabala přímo v klášteře.

V čele *École Biblique et Archéologique Française de Jérusalem*, jež byla Škrabalovým novým působištěm, stál v té době věhlasný biblista M. J. Lagrange OP. Ředitel tohoto vědeckého ústavu Claude Geffré OP vypočítává v dopise z 24. dubna 1998 další Škrabalovy učitele. V registrační knize však nenalezl žádnou zmínku o Škrabalových zkouškách či disertaci. Jediná zmínka o Škrabalovi vypadá takto:

Důstojný pán, lektor a doktor teologie bratr Pavel Škrabal z české provincie, studující geografii Svaté země, topografii Jeruzaléma a exegezi Starého zákona (Izajáš), archeologii (u důstojného pána A. Vincenta a důstojného pána de Vauxe), dějiny Východu, exegezi Nového zákona, jazyk řecký, epigrafiku, jazyk syrský a hebrejský.

Součástí výuky tvořily také cesty, jejichž cílem se staly významnější archeologické lokality. Do kontaktu s domácím obyvatelstvem přicházel Pavel Škrabal rovněž – sloužival totiž bohoslužby v kostele svatého Štěpána. Po návratu pak podle svědectví Zdislava Škrabala často říkával, že „Arabům v Palestině bylo velmi ublíženo“. Neváhal se setkat s lidmi i v situacích, které byly tehdy pro katolického kněze více než neobvyklé. Své jeruzalémské velikonoční svátky prožil v jedné židovské rodině, s níž slavil svátky podle židovských zvyklostí.

Pavel Škrabal se snažil nashromáždit co nejpodrobnější dokumentaci odborného rázu. Z pobytu v Jeruzalémě přivezl domů velmi obsáhlou sbírku fotografií z egyptských archeologických lokalit, které navštívil, třebaže se odborně nezaměřoval především na Starý zákon či dějiny starověkého Egypta. Při zpáteční cestě z Jeruzaléma složil Pavel Škrabal v Římě závěrečnou zkoušku.

Pedagogická činnost Pavla Škrabala spadá především do protektorátního období. V té době se totiž věnoval nejen výuce dominikánských kleriků, ale jako náhradní profesor vyučoval po uzavření českých vysokých škol také diecézní bohoslovce. Z ohlasů jeho žáků je patrné, že byl oblíbeným učitelem – zřejmě proto, že teoretické výklady spojoval s vyprávěními o vlastních zkušenostech ze zahraničních pobytů. Vyučoval hebrejštinu, exegezi Starého i Nového zákona, úvod do knih Písma svatého a biblickou archeologii.

Se sklonkem první republiky sílily v katolické církvi v Čechách a na Moravě hlasy, které volaly po novém překladu Bible. Souznělo to s celkovým tíhnutím doby, které vyjadřovala z katolické strany především encyklika papeže Pia XII. *Divino afflante Spiritu* z 30. září 1943. V roce 1939 se v Českých Budějovicích konalo setkání, jehož

cílem bylo stanovit rámcově postup při přípravě vydání nového biblického překladu. Toho setkání se mj. zúčastnili ThDr. Josef Heger z Brna, Rudolf Schikora CSsR, ředitel Dědictví svatojanského prelát Čihák a Pavel Škrabal OP. Názory jednotlivých účastníků setkání však byly natolik odlišné, že ke shodě nedošlo. Přes svou značnou odbornou autoritu neprosadil Pavel Škrabal svůj náhled na problematiku překládání. Při zpáteční cestě však uzavřeli předběžnou dohodu Pavel Škrabal a Rudolf Schikora, který se věnoval vydávání knih. Ten se rozhodl počkat na nový Škrabalův překlad a slíbil, že jej ve velkém nákladu vydá. Oba kněží o této dohodě předběžně informovali své představené.

Pro své *opus magnum* byl Pavel Škrabal vybaven mimořádně dobře. Dlouholeté studium, kontakt s předními odborníky a solidně vybavená knihovna mu skýtalý dobré zázemí. O radu při své práci žádal nejen teology a kněze, ale také české básníky Jana Čepa a Václava Renče – ty pak žádal o posouzení jazykové úrovně svého překladu. Hlavním Škrabalovým jazykovým poradcem pak byl Ondřej Petrá OP, který překlad posuzoval především z bohemistického hlediska. Dalším spolupracovníkem byl Jiří Maria Veselý OP, který Pavlu Škrabalovi OP vypomohl jako kolega rovněž znalý řečtiny. Nenápadnými, ale významnými pomocníky se stali také dominikánští klerici, jak vzpomíná Bartoloměj Kulhavý OP.

Zřejmě největší zátěží byl Pavel Škrabal vystaven v závěrečné fázi své práce. Schylovalo se k tomu, že v prvních poválečných letech bude téměř souběžně vydáno více různých katolických překladů. Vedle otázek ekonomických, souvisejících s možnostmi tisku a odbytu, se objevily problémy úřední. Tehdejší biskupové českých a moravských diecézí se v záležitosti Škrabalova překladu zachovali dosti konzervativně. Bez výjimky odmítali jakýkoliv nový překlad – v jednom případě bylo odmítnutí Škrabalova překladu způsobeno dokonce tím, že jeho autor byl řeholník a nadto Moravan. Zřejmě největším odpůrcem Škrabalova překladu byl ovšem olomoucký pomocný biskup ThDr. Stanislav Zela. Jako sekretář a posléze generální vikář měl značný vliv na stárnoucího arcibiskupa Leopolda Prečana, který proto odmítal udělit povolení k vydání Škrabalova díla. Obdobně smýšlející osoby dokázaly jednat se zarážející důsledností, jak popisuje Zdislav Škrabal:

Když byla totiž domluvena smlouva s dominikány, uveřejnil dr. Braitto na obálce revue „Na hlu-binu“, že vyjde brzo Nový zákon v překladu dr. Škrabala. Tuto poznámku četl dr. Mořic Pícha, biskup v Hradci Králové. Poslal přípis do Olomouce a Olomouc do Těšína³ a Těšín do Frýdku. V něm se hrozilo páteru Schikorovi skoro suspenzi, když tak učiní.

Škrabalův překlad však nakonec povolení k tisku získal. Dvě okolnosti zde hrály nemalou úlohu. První byl poukaz, že nebude-li vydáno povolení doma, zašlou žadatelé svou prosbu do Říma. Druhá, lidsky smutnější byla, že místo zemřelého arcibiskupa Leopolda Prečana rozhodl o vydání překladu již nový arcibiskup Karel Josef Matocha. Od udělení souhlasu dominikánského řádu do schválení olomouckým arcibiskupstvím však uplynuly téměř dva roky. A paradoxně to byl právě biskup Stanislav Zela, který 21. května 1948 imprimatur Škrabalovu překladu *ex delegatione archiepiscopi* – z arcibiskupova pověření – vydal.

³ Sídlo apoštolské administratury, které podléhal Rudolf Schikora CSsR z Frýdku, zamýšlející publikovat Škrabalův překlad.

Protože však překlad spatřil světlo světa v době, jejíž kypění směřovalo zcela jiným směrem, písemných ohlasů ve formě recenzí a kritik se Pavel Škrabal nikdy nedočkal. Stejně jako všech ostatních řeholníků a řeholnic v komunisty ovládaném Československu se i jej citelně dotkla temná noc z 13. na 14. dubna 1950, v níž Státní bezpečnost přepadla všechny kláštery a jejich obyvatele přesunula do internačních táborů. Pavel Škrabal prožil v internačním pracovním táboře celkem pět let, aniž by měl jakoukoli možnost pracovat také vědecky. Během svého života v internaci byl velmi vděčný za rodinné zázemí, které mohl pociťovat, třebaže byl vzdálen. Poskytovala mu je vlastní dominikánská rodina i přátelé.

V průběhu internace vystřídal tato pracovní místa: žehlárna v prostorách redemptoristického kláštera v Králíkách (5. 9. 1950–28. 2. 1951), žehlárna v Oseku (1. 3.–27. 7. 1951), skladník ve sklárnách *Union* v Duchcově (28. 7. 1951–27. 8. 1952) a dělník pro lesní a polní práce a údržbu v Československém státním statku v Želivi (28. 8. 1952–15. 12. 1955).

Po propuštění nastoupil nakrátko jako skladník v Okresním stavebním kombinátu ve Frýdku. Jeho přátelé mu poté pomohli a po přímlovách bych přijat na místo údržbáře v Domově pro opuštěné děti v Místku. I když byl okolnostmi donucen opustit práci, na kterou se náročným studiem připravoval a které se po léta věnoval, uchovával si radost v srdci. Velmi rád se s dětmi účastnil rekreačních výletů a zvláště si zamiloval Beskydy. S otcovskou pečlivostí a láskou se také snažil dětem, které žily v ústavu, nahrazovat a doplňovat to, co jim nepříznivé životní okolnosti nedopřály. Snad právě proto, že ani jemu nebylo dopřáno, aby dělal to, nač měl „nárok“, se dokázal vcítit do duše opuštěného dítěte, jehož potřeby života v rodině okolní svět příliš nedbá. Na jedné z dobových fotografií se kupříkladu zachovala scéna, jak řeholník a kněz, doktor teologie Pavel Škrabal s dětskou radostí přináší dárky dětem při mikulášské nadílce.

Klidný život a práce v Domově pro opuštěné děti v Místku trvaly tři roky. Na přelomu dubna a května roku 1959 dostal „soudruh“ Vladimír Škrabal dopis datovaný 29. dubna 1959, jímž mu byla dána výpověď k 31. červenci 1959. Na dobu výpovědní lhůty byl Pavel Škrabal přeřazen k práci v nemocnici. Další zaměstnání si našel u Restaurací a jídel v Ostravě. Toto místo bylo velmi nevýhodné: Pavel Škrabal musel do zaměstnání dojíždět a domů se vracel značně unaven. Také prostředí bylo drsné; i tady se ovšem snažil žít a působit jako kněz a léčit lidská trápení.

Počátkem roku 1962 se výrazně zhoršil jeho zdravotní stav. Pavel Škrabal se léčbě podroboval, třebaže svou situaci podceňoval a nedbal ani na předepsanou dietu. O vánočních svátcích roku 1962 a v lednu 1963 se však objevily velmi vážné potíže a nutná byla operace. Jeho stav se příliš nezlepšoval. V červnu 1963 se navíc projevil příznak cukrovky v pokročilém stádiu. Proto docházel denně do Domova důchodců v Místku, aby dostával inzulínové injekce.

Ke strádání tělesnému se přidalo trápení duševní. Bezpečnostní úřady jej sledovaly a pro opakované návštěvy Domova jej obvinily, že tajně slouží sestrám mši svatou a maří tak výkon dohledu státu nad církvemi. Vedoucí Domova proto důrazně žádal, aby Pavel Škrabal OP své návštěvy ukončil. Sestra Pavla Bonaventa Davidová z Kongregace sester sv. Karla Boromejského, která o něj pečovala, však odmítla uposlechnout toto nařízení a dosloužila nemocnému až do konce. 16. února 1964 Pavel

Škrabal v Místku umírá. Pohřeb se konal 20. února 1964 ve farním kostele sv. Jana a Pavla v Místku. Po obřadech v Místku bylo tělo zesnulého převezeno do Olomouce, kde bylo uloženo do dominikánské hrobky na Ústředním hřbitově.

Ani nepříznivé politické okolnosti nemohly Škrabalovo jedinečné dílo zničit nebo třeba jen zmenšit jeho význam. Biblista ThDr. Vladimír Pavel Škrabal OP se natrvalo zařadil mezi několik málo vzdělců v kulturních dějinách českého jazykového prostoru, jimž jejich nadání, odborná formace a odvaha umožnily pustit se do překladu biblického textu.

ThDr. Pavel Škrabal OP – Author of the Work that Could Not Be Finished

Keywords: Bible studies; New Testament; Translations of the New Testament in Czech language; Dominicans; Persecution

Abstract: The article gives an overview of the career of Czech biblist Vladimír Pavel Škrabal OP. We can summarize his life in the following dates: on 1 Nov 1904: born in Babice u Uherského Hradiště; on 26 Sept 1923: takes the first vows; on 9 Jul 1928: ordination (Rome); on 15 Jul 1928: his first mass (Babice); on 22 Jun 1929: licentiate (Angelicum, Rome); on 31 May 1930: doctorate (Angelicum, his doctoral thesis: *De connexione inter resurrectionem Christi et nostram*); from 1930: takes part in education of Dominican clerks in Olomouc; from 1931: occasional correspondent of theological review *Na hlubinu*; in 1935: sent to *École Biblique et Archéologique Française de Jérusalem*; during the Second World War: after the closure of Czech universities worked as substitute professor for diocesan seminarists; in 1948: publishes a translation of the New Testament into Czech (*imprimatur* was awarded on 21 May 1948); on 13 Apr 1950: interned; 5 Sept 1950–28 Feb 1951: clothes-presser in Králíky; 1 Mar–27 Jul 1951: clothes-presser in Osek; 28 Jul 1951–27 Aug 1952: warehouseman in the glass factory *Union* in Duchcov; 28 Aug 1952–15 Dec 1955: worker in the forest and field in the state farm in Želiv; after his release from internment: worked briefly as warehouseman in Frýdek, then as maintenance man in the House for abandoned children in Místek; May–July 1959: worked in hospital; after 1959: in Restaurants and Eating rooms in Ostrava; in the beginning of 1962: his health got extremely worse; in 1963: operation at the beginning of the year, needs permanent treatment, prosecution of State Security – StB (suspected of obstruction of state control of the Churches); on 16 Feb 1964: dies in Místek; on 20 Feb 1964: buried in Olomouc.